

Retirement at 120? Not Any Easier: Moshe's Last Day

Vered Hollander-Goldfarb
veredhg@gmail.com

Num. 27 כז במדבר

יח ויאמר ה' אל-משה קח-לך את-יהושע בן-נון איש אשר-רוח בו וסמכת את-ידך עליו... כב ונעש משה כאשר צוה ה' אתו ויקח את-יהושע ונעמדהו לפני אלעזר הכהן ולפני כל-העדה. כג ויסמך את-ידיו עליו ויצוהו כאשר דבר ה' ביד-משה.

18And the LORD said to Moses: 'Take thee Joshua the son of Nun, a man in whom is spirit, and lay thy hand upon him; ... **22**And Moses did as the LORD commanded him; and he took Joshua, and set him before Eleazar the priest, and before all the congregation. **23**And he laid his hands upon him, and gave him a charge, as the LORD spoke by the hand of Moses.

Deut. 31 לא דברים

א וילך משה וידבר את-הדברים האלה אל-כל-ישראל. ב ויאמר אליהם בן-מאה ועשרים שנה אנכי היום לא-אוכל עוד לצאת ולבוא וה' אמר אלי לא תעבר את-הירדן הזה. ג ה' אלקיך הוא עבר לפניך הוא-ישמיד את-הגוים האלה מלפניך וירשתם יהושע הוא עבר לפניך כאשר דבר ה'.
ד ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל-ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את-העם הזה אל-הארץ אשר נשבע ה' לאבתם לתת להם ואתה תנחילנה אותם.
ה ויאמר ה' אל-משה הן קרבו ימיו למות קרא את-יהושע והתיצבו באהל מועד ואצונו וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד.

1 And Moses went and spoke these words unto all Israel. **2** And he said unto them: 'I am a hundred and twenty years old this day; I can no more go out and come in; and the LORD hath said unto me: Thou shalt not go over this Jordan. **3** The LORD thy God, He will go over before thee; He will destroy these nations from before thee, and thou shalt dispossess them; and Joshua, he shall go over before thee, as the LORD hath spoken.

7 And Moses called unto Joshua, and said unto him in the sight of all Israel: 'Be strong and of good courage; for thou shalt go with this people into the land which the LORD hath sworn unto their fathers to give them; and thou shalt cause them to inherit it.

14 And the LORD said unto Moses: 'Behold, thy days approach that thou must die; call Joshua, and present yourselves in the tent of meeting, **that I may give him a charge.**' And Moses and Joshua went, and presented themselves in the tent of meeting.

אבן עזרא דברים פרק לא פסוק א 31:1 Ibn Ezra Deut.

(א) **וילך** - הלך אל כל שבט ושבט להודיע שהוא מת שלא יפחדו, וחזק לבם בדברי יהושע, על כן כתוב אחריו ואתה תנחילנה אותם (ז). ולפי דעתי, כי אז ברכ השבטים, ואם ברכותיהם מאוחרות במכתב:

And [Moshe] went – he went to each tribe to let them know that he is about to die so that they will not fear, and to strengthen their hearts by the words [about] Joshua... In my opinion, that is when he blessed the tribes, even if their blessings are later in the text.

רמב"ן דברים פרק לא פסוק א 31:1 Ramban (Nachmanides) Deut.

(א) **וילך משה** - ...משה הלך ממחנה לוייה אל מחנה ישראל לכבדם, כמי שירצה להפטר מחבירו ובא ליטול רשות ממנו:

And Moshe went- Moshe went from the Levite camp to the camp of Israel to honor them, as one who wants to leave of his friend and came to request his permission.

רש"י דברים פרשת וילך פרק לא פסוק ב 31:2 Rashi Deut

לא אוכל עוד לצאת ולבא - יכול שתשש כחו? תלמוד לומר (דברים לד, ז) "לא כהתה עינו ולא נס לחה". אלא מהו **לא אוכל**? איני רשאי. שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע.

I can no more leave and come – Could it be that his strength had ebbed? The text says: "his eye did not dim nor had he lost his moisture." Rather, what does **I can no more** mean? I am no longer authorized. For authority was taken from me and granted to Joshua.

מדרש תנחומא (בובר) פרשת ואתחנן סימן ו

אמר לו [הקב"ה] כך עלתה במחשבה, וכך מנהגו של עולם, דור דור ודורשיו, דור דור ופרנסיו, דור דור ומנהיגיו. עד עכשיו היה חלקך לשרת, [ועכשיו הגיע חלקו של יהושע תלמידך לשרת]. אמר לפניו רבונו של עולם אם מפני יהושע אני מת, אלך ואהיה תלמידו. א"ל: אם אתה רוצה לעשות כך, לך עשה. עמד משה והשכים לפתחו של יהושע, והיה יהושע יושב ודורש, ועמד משה וכפף קומתו, והניח ידו על פיו, ונתעלמו עיניו של יהושע ולא ראה אותו, כדי שיצטער [=משה] וישלים עצמו [למיתה]. והלכו ישראל אצל פתחו של משה, ומצאוהו בפתחו של יהושע. והיה יהושע יושב ומשה עומד, אמרו לו ליהושע: מה עלתה לך שמשה רבינו עומד ואתה יושב?! כיון שתלה עיניו וראהו, מיד קרע את בגדיו וצעק ובכה, ואמר רבי רבי אבי אבי ואדני!

אמרו ישראל למשה : משה רבינו למדנו תורה! אמר להן : אין לי רשות. אמרו לו : אין אנו מניחין אותך! יצתה בת קול ואמרה להם : למדו מן יהושע. קיבלו עליהן לישב וללמוד מפי יהושע. ישב יהושע בראש, ומשה מימינו, ואלעזר ואיתמר משמאלו, ויושב ודורש בפני משה. ... נטלו מסורות החכמה ממשה וניתנו ליהושע, ולא היה יודע משה מה היה יהושע דורש, אחר שעמדו ישראל, אמרו לו למשה : סתם לנו את התורה! אמר להם איני יודע מה אשיב לכם, והיה משה רבינו נכשל ונופל.
באותה שעה אמר : רבונו של עולם, עד עכשיו בקשתי חיים, ועכשיו- הרי נפשי נתונה לך.

Said to him (The Holy One Blessed be He): So I thought, and so is the way of the world; each generation has its teachers, each generation has its providers, each generation has its leaders. Until now it was your turn to serve [and now has come the turn of Joshua your student to serve.] He said before Him: Master of The Universe, if it is because of Joshua that I am to die, I shall go and be his student. He said to him: If you wish to do so, go do it.

Moshe got up early and went to Joshua's opening. Joshua was sitting and teaching and Moshe stood and bent himself and placed his hand over his mouth, and Joshua's eyes were unable to see him, so that [Moshe] will feel the suffering and come to terms [with dying.] Meanwhile, Israel went to the opening of Moshe, and found him by the opening of Joshua. Joshua was sitting and Moshe was standing. They said to Joshua: What got into you that Moshe Rabeinu (Our Great Teacher) is standing and you are sitting?! Once he lifted his eyes and saw him, he immediately rent his clothing and yelled and cried and said: My Rabbi, my Rabbi! My father, my father! My master!

Said Israel to Moshe: Moshe Rabeinu, teach us Torah! He said to them: I don't have the authority. They said to him: We will not leave you! A Heavenly voice came out and said to them: learn from Joshua. They accepted upon themselves to sit and learn from Joshua. Joshua sat at the head, Moshe on his right and Elazar and Itamar (the Kohanim) on his left. He sat and taught before Moshe... and the traditions of wisdom were taken from Moshe and give to Joshua, so Moshe did not know what Joshua was teaching. After Israel stood up and said to Moshe: 'The Torah became closed to us!' He said to them: I don't know how to answer you. And Moshe Rabeinu was stumbling and failing.

At that time he said: Master of The Universe, until now I asked to live. Now, my soul is handed to you.